

**ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]**

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

УДК 81`42=112.2

**ТИПОЛОГІЯ КОГНІТИВНИХ СЦЕНАРІЇВ ТА РОЛЕЙ
МІЖКУЛЬТУРНОГО КОНФЛІКТНОГО ДИСКУРСУ**

*Катерина Олександрівна Міхіденко (с. Пірнове, Україна)
mihidenko.katya@mail.ru*

аспірантка кафедри германської філології та перекладу Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(Міністерство освіти і науки України)
01601, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 14

Стаття присвячена проблемі міжкультурного конфлікту в німецькомовному віртуальному дискурсі в контексті сучасних подій. Конфліктний потенціал комунікації між представниками різних культур нерідко зумовлений відсутністю глибинних знань про іншу культуру, значними відмінностями у суспільних і культурних нормах та цінностях, а також інтерпретативним аспектом сприйняття та втілення цих норм. Як результат виникають стандартизовані образи зразкових комунікативних ситуацій, тобто когнітивні сценарії, за якими учасники комунікативного процесу діють, виконуючи відповідні комунікативні ролі. У віртуальному конфліктному дискурсі, за умов відсутності ряду суспільних нормативних обмежень, характерних для неопосередкованої комунікації, можна говорити про більш виразну актуалізацію конфліктного характеру взаємодії комунікативних ролей у тих чи інших когнітивних сценаріях. Аналіз мовного матеріалу свідчить про існування трьох основних типів когнітивних сценаріїв, за якими відбувається комунікативна взаємодія між представниками корінного населення та іноземцями у німецькомовному конфліктному дискурсі, а саме: сценарій «Культурного обміну», сценарій «Втручання» та сценарій «Завоювання». Пропонується виділяти відповідні ролі учасників комунікації, а саме ролі Повноправних членів суспільства, Господарів, Вигнанців, а також Гостей та Завойовників. Перспективи дослідження полягають в подальшому теоретичному та експериментальному вивченні когнітивних сценаріїв міжкультурної комунікації, а також у вивченні особливостей вербалізації концептів міжкультурної дійсності у рамках визначених сценаріїв.

Ключові слова: міжкультурний конфлікт категоризація, когнітивний сценарій, типи когнітивних сценаріїв, сценарій «Культурного обміну», сценарій «Втручання», сценарій «Завоювання», комунікативна роль.

© Міхіденко К. О. [Михиденко К. А.] mihidenko.katya@mail.ru

Типологія когнітивних сценаріїв та ролей міжкультурного конфліктного дискурсу (Українською) [Типология когнитивных сценариев и ролей в межкультурном конфликтном дискурсе (На укр. яз.)]
(Проблеми комунікативної лінгвістики [Проблемы коммуникативной лингвистики])

**ТИПОЛОГИЯ КОГНИТИВНЫХ СЦЕНАРИЕВ И РОЛЕЙ В
МЕЖКУЛЬТУРНОМ КОНФЛИКТНОМ ДИСКУРСЕ**

*Катерина Александровна Михиденко (с. Пирново, Украина)
mihidenko.katya@mail.ru*

аспирантка кафедры германской филологии и перевода Института филологии Киевского национального университета имени Тараса Шевченко
(Министерство образования и науки Украины)
01601, г. Киев, бульвар Тараса Шевченко, 14

Статья посвящена проблеме межкультурного конфликта в немецкоязычном виртуальном дискурсе в контексте современных событий. конфликтный потенциал коммуникации между представителями разных культур часто определяется недостаточным уровнем знаний про другую культуру, значительными отличиями в общественных и культурных нормах и ценностях, а также интерпретативным аспектом восприятия и реализации этих норм. В результате появляются стандартизированные образы коммуникативных ситуаций, то есть когнитивные сценарии, по которым действуют участники коммуникативного процесса, исполняя соответствующие коммуникативные роли. В виртуальном конфликтном дискурсе, в условиях отсутствия ряда общественных нормативных ограничений, характерных непосредственной коммуникации, можно говорить о более выразительной актуализации конфликтного характера взаимодействия коммуникативных ролей в тех или иных когнитивных сценариях. Анализ речевого материала свидетельствует о существовании трёх основных типов когнитивных сценариев, по которым происходит коммуникативное взаимодействие между представителями коренного населения и иностранцами в немецкоязычном конфликтном дискурсе, а именно: сценарий «Культурного обмена», сценарий «Вмешательства» и сценарий «Завоевания». Предлагается выделять соответствующие роли участников коммуникации, а именно роли Полноправных членов общества, Хозяев, Изгнанников, а также Гостей и Завоевателей. Перспективы исследования заключаются в дальнейшем теоретическом и экспериментальном изучении когнитивных сценариев межкультурной коммуникации, а также в изучении особенностей вербализации концептов межкультурной действительности в рамках определённых сценариев.

Ключевые слова: межкультурный конфликт, когнитивный сценарий, типы когнитивных сценариев, сценарий «Культурного обмена», сценарий «Вмешательства», сценарий «Завоевания», коммуникативная роль.

TYOLOGY OF COGNITIVE SCENARIOS AND ROLES IN INTERCULTURAL CONFLICT DISCOURSE

Kateryna O. Mihidenko (v. Pirnove, Ukraine)
mihidenko.katya@mail.ru

PhD student of the chair of German Philology and Translation, Institute of Philology,
Taras Shevchenko National University of Kyiv
(Ministry of Education and Science of Ukraine)
14 Taras Shevchenko Blvd., Kyiv, Ukraine, 01601

This article deals with the problem of intercultural conflict in virtual discourse in German language, in the context of contemporary events. The conflict potential of the communication between representatives of different cultures is often based on a lack of knowledge about the other culture, significant differences in social and cultural norms and values, and the interpretative aspect of perception and realization of these norms. Hence appear standardized patterns of communicative situations, i.e. cognitive scenarios, where the participants of communication play relevant communicative roles. In virtual discourse, where a range of social normative restrictions of direct communication have no effect, takes place a more expressive actualization of the conflictive interaction between the communicative roles. The analysis of written materials demonstrates the relevance of three main cognitive scenarios, in which the representatives of native inhabitants and the foreigners communicate with each other: «Cultural exchange», «Intervention» and «Conquest». According to this, we can define following communicative roles of the communicants: the Rightful society members, Hosts, Outcasts, Guests and Conquerors. Prospects for research are to continue theoretical and experimental study of cognitive scenarios in intercultural communication and a deep study of peculiarities in verbalization of concepts of intercultural reality.

Key words: intercultural conflict, cognitive scenario, types of cognitive scenarios, the scenario “Cultural exchange”, “Intervention”, “Conquest”, communicative role.

Вступ

Сучасне суспільство Німеччини позиціонує себе як мультикультурне суспільство, яке забезпечує рівні умови розвитку та однакові права для представників усіх культур, які складають суспільний простір країни. Доказом цього є, зокрема, соціальна політика Німеччини, яка намагається забезпечити рівні умови для кожного свого жителя і передбачає багатогранну інтеграційну програму для іммігрантів (допомога в опануванні мови, працевлаштування, соціальне забезпечення), а також залучення громадян до вирішення проблем іммігрантів та

© Міхіденко К. О. [Mihidenko K. A.] *mihidenko.katya@mail.ru*

Типологія когнітивних сценаріїв та ролей міжкультурного конфліктного дискурсу (Українською) [Типология когнитивных сценариев и ролей в межкультурном конфликтном дискурсе (На укр. яз.)]

(Проблеми комунікативної лінгвістики [Проблемы коммуникативной лингвистики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

жителів іноземного походження. Прикладами є проекти, такі, як ток-шоу на телевізійних каналах або ж «електронні щоденники» на сайтах онлайн-видань друкованих ЗМІ, де іноземці мають можливість представити свої проблеми, а також свій погляд на окремі закони та норми німецького суспільства (TV-Talk "Anne Will"; zeit.de).

Однак, разом з тим, така політика «рівних можливостей» призводить в очах корінного німецького населення до того, що іноземці у Німеччині мають більше можливостей та переваг, ніж самі німці. Судячи з коментарів на форумах та у чат-румах віртуального простору (практично єдиного місця, де німецькі користувачі можуть відкрито критикувати співгромадян іноземного походження), більшість користувачів почуваються позбавленими права голосу та ролі повноцінних і повноправних господарів у власній країні. З проаналізованих коментарів, понад 50% виражають негативне ставлення автора до іноземців у німецькомовних країнах чи Європі взагалі (зокрема, іноземців східного походження).

За останні п'ять років цілий ряд досліджень у комунікативно-дискурсивній сфері було присвячено саме проблемам расизму та побутового расизму в західному соціальному середовищі, зокрема, дослідження Т. ван Дейка, Р. Водак, Б. Маршке, Х. У. Брінкманн, Х. Шнайдер, З. Єгера.

З огляду на напрямок сучасних досліджень у німецькому науковому просторі та сучасні геополітичні події, **актуальність** дослідження проблеми міжкультурного дискурсу визначається прагненням осягнути сутність тих чинників, що негативно впливають на міжкультурний комунікативний процес і призводять до конфліктних ситуацій чи навіть ворожого ставлення до іншої культури.

Метою дослідження стає насамперед аналіз мовної реалізації негативних переконань та конфліктних поведінкових схем у дискурсивному континуумі міжкультурної комунікації. **Об'єктом дослідження** є письмові тексти сучасного німецькомовного конфліктного дискурсу, що є результатом міжособистісної та міжкультурної комунікативної взаємодії у віртуальному просторі. **Предметом дослідження** є структурні, лінгвокогнітивні та етнокультурні характеристики сучасного німецькомовного конфліктного дискурсу у віртуальному просторі. **Матеріалом** послуговували понад 1700 одиниць у вигляді текстів (коментарів та постів), створених користувачами німецькомовних форумів, платформ та чатів, зокрема pi-news.net, goFeminin.com та чати на веб-сторінках таких німецькомовних видань, як «Der Tagesspiegel», «STERN», а також «Der Standard».

(Problems of linguistic communications)

Typology of cognitive scenarios and roles in intercultural conflict discourse (in Ukrainian) [**Typologija kognityvnyh scenarij'v ta rolej mizhkul'turnogo konfliktного dyskursu**]

© Mihidenko K. O. [Mihidenko K. O.] mihidenko.katya@mail.ru

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

У дослідженні поєднуються **методи** традиційної лінгвістики та дискурсивного аналізу, зокрема, метод *структурного моделювання дискурсу, концептуальний аналіз*, за допомогою якого визначаються окремі когнітивні сценарії та концепти. За допомогою *інтерпретаційно-текстового аналізу* досліджуються способи вербалізації виокремлених концептів у конфліктному дискурсивному просторі, на основі чого можна судити про способи комунікативної взаємодії індивідів у конкретних ролях в умовах відповідних когнітивних сценаріїв. За допомогою *дескриптивного та індуктивного* методів описуються досліджені засоби реалізації виокремлених сценаріїв та ролей. Зрештою пропонується *типологія* когнітивних сценаріїв та ролей міжкультурного конфліктного дискурсу.

Наукова новизна полягає в дослідженні сучасного мовного матеріалу у рамках міжособистісного та міжкультурного конфлікту у віртуальній сфері комунікації на основі сучасних суспільно-політичних подій у Німеччині. Досліджується саме комунікативна діяльність звичайних користувачів Інтернет-форумів та чат-румів, а не підготовлених суспільних чи політичних діячів. Проблема ворожого ставлення до іншої культури у німецькомовному просторі розглядається не крізь призму націонал-соціалізму, а як результат суперечностей в очікуваннях та вимогах до певних комунікативних ролей у когнітивних сценаріях міжкультурної взаємодії. Запропоновано спосіб класифікації когнітивних сценаріїв та ролей у міжкультурному конфліктному дискурсі.

Основний зміст

Вже саме поняття міжкультурної комунікації нерозривно пов'язане з поняттям конфлікту. Адже, на міжкультурному рівні відбувається зіткнення двох ціннісних систем, що спричиняє високий конфліктний потенціал комунікативних ситуацій.

Суттєву роль при цьому відіграє інтерпретативний аспект комунікації. Адже, кожен з учасників аналізує комунікативну ситуацію відповідно до того комунікативного, соціального чи культурного досвіду, який він отримав раніше. Але, розуміння, досвід, інтерпретація та репродукція суспільних та моральних норм – це процеси, занурені у глибинні ментальні структури; користувачі здебільшого навіть не усвідомлюють їх і не помічають, наскільки їхня «абсолютна істина» може різнитися від того, що вважається істинним в іншій культурі [12; 11, с. 57; 8, с. 38]. Для комунікативної взаємодії в мережі Інтернет це може мати фатальні наслідки, адже не всі володіють достатнім рівнем знання та розуміння стосовно іншої культури та її представників, у той час як кількість міжкультурних

© Міхіденко К. О. [Михиденко К. А.] mihidenko.katya@mail.ru

Типологія когнітивних сценаріїв та ролей міжкультурного конфліктного дискурсу (Українською) [Типология когнитивных сценариев и ролей в межкультурном конфликтном дискурсе (На укр. яз.)]
(Проблеми комунікативної лінгвістики [Проблемы коммуникативной лингвистики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

зустрічей у віртуальному просторі є практично необмеженою. Це і визначає особливо високий конфліктний потенціал міжкультурної комунікації у віртуальному просторі.

Виходячи з цього міжкультурний конфлікт пропонуємо визначати як конфліктну ситуацію, що виникла на основі недостатнього рівня міжкультурної компетенції одного чи кількох її учасників, які належать до різних культур і виражають нездатність і небажання розуміти та поважати культурні норми та цінності опонента.

Комунікація при цьому відбувається під впливом процесів спрощення знання про Іншого: інформація про іншу культуру, звичаї та систему цінностей організовується у вигляді стереотипних уявлень, категорій та схем, й оцінюється у контексті власної ідеології (культурної, національної, суспільної тощо). Основним джерелом інформації про Іншого виступає суб'єктивний та колективний досвід та переконання [4]. Отже, образ «Іншого» утворюється на основі випадків міжкультурної взаємодії з конкретними суб'єктами і переноситься на всю групу, яку вони репрезентують [10].

На основі цих переконань та уявлень виникають образи стандартизованих ситуацій, в яких відтворюється знання про певні аспекти взаємодії з представниками інших культур. Таким чином, суб'єкти комунікації діють у рамках певних *когнітивних сценаріїв*, тобто абстрактних ментальних структур, що репрезентують знання та уявлення суб'єктів про певні фрагменти позамовної дійсності як динамічного процесу [1, с. 527].

В основі когнітивного сценарію лежить інтерпретація суб'єктом певної ситуації, що повторюється, складається з низки епізодів і має певний набір учасників, які виконують фіксовані соціальні (комунікативні) ролі [1, с. 528].

Роль учасника комунікативної взаємодії є соціально обумовленим явищем, що відповідає нормам та правилам, прийнятим у певній соціальній групі, і може розглядатися як нормативно схвалений та очікуваний спосіб поведінки індивіда відповідно до її соціальної позиції у групі. Виконуючи певну соціальну роль, член групи здобуває визначені системою цінностей групи права та можливості, однак, разом з тим, і обов'язки, які він повинен виконувати. Достатній рівень знання про нормативну та ціннісну систему групи дозволяє обирати оптимальні засоби комунікативної взаємодії відповідно до ряду соціальних ролей, які він може виконувати у групі. Операціоналізація відповідного ряду ролей у тій чи іншій ситуації розглядається як основа комунікативної компетенції особистості. [3]. Т. В. Матвеева пропонує розрізняти чотири типи соціальних ролей, що притаманні

(Problems of linguistic communications)

Typology of cognitive scenarios and roles in intercultural conflict discourse (in Ukrainian) [**Типологія когнітивних сценаріїв та ролей міжкуль'турного конфліктного дискурсу**]© Mihidenko K. O. [Mihidenko K. O.] mihidenko.katya@mail.ru

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

індивідам як членам групи і охоплюють весь простір соціальної взаємодії члена групи у процесі становлення його як особистості: *статусні, позиційні, ситуаційні*, а також *комунікативні ролі* як змінний набір зразків комунікативної поведінки. [3] Наведені приклади (взаємодія позицій «свій» - «чужий», прибічник – супротивник тощо) відповідають процесам категоризації дискурсивного простору залежно від позиції учасників комунікації у групі та у конкретній комунікативній ситуації.

Е. Берн розглядає поведінку індивіда в контексті стандартних та повторюваних комунікативних ситуацій як гру з певними правилами, за якими стоять уявлення та знання індивіда про світ та суспільство, частиною якого він є. Берн пропонує різні типи гри як поведінкові сценарії до окремих ситуацій, що на основі своєї повторюваності набули статусу зразкових (*behavior patterns*) [6].

Пропонуються різні фактори класифікації ігор (зокрема, за кількістю гравців, за основними цінностями, за інтенсивністю та за гнучкістю) і, зрештою, такі групи ігор з відповідними ігровими сценаріями, як життєві, подружні, ігри партій, сексуальні ігри, ігри підземного світу, ігри у консультаційній кімнаті, а також добрі ігри. При цьому Берн розділяє *стан его (Ego state)* як психологічний аспект утворення поведінкових зразків та власне *роль* як варіант реалізації *стану его* у контексті конкретного ігрового сценарію [6, с. 8]. Стан его, як «набір когерентних поведінкових зразків», існує у вигляді трьох категорій психологічної реальності, в яких може виступати індивід: Дитина, Дорослий та Батько. У рамках цих категорій відбувається актуалізація конкретних зразків комунікативної поведінки (Алкоголік, Рятівник, Жертва, Агресор тощо), ролі при цьому можуть збігатися або не збігатися зі станом его учасників комунікативної взаємодії [6, с. 22].

І якщо в реальному житті базисом ефективної комунікації служать суспільні принципи та норми або комунікативні максими (як система врегулювання особистісних відносин, що слугує для уникнення потенційних конфліктів і розподіляє ролі між учасниками комунікації) [7; 9], то віртуальна комунікація, де знімаються будь-які рамки та обмеження, характеризується яскравим вираженням ідей і поглядів, та більшою готовністю відстоювати їх, навіть під загрозою виникнення конфліктної ситуації. Крім того, за відсутності будь-якого фізичного чи візуального контакту, вербальні засоби перетворюються на один з основних інструментів інформативного обміну, що призводить до більш конкретної вербалізації концептів, адже існує необхідність чіткіше виражати власні позиції та надавати адресату всю необхідну інформацію, щоб створити відповідний контекст для розуміння інформації. Це дозволяє більш детально дослідити вербалізацію

© Михіденко К. О. [Михиденко К. А.] mihidenko.katya@mail.ru

Типологія когнітивних сценаріїв та ролей міжкультурного конфліктного дискурсу (Українською) [Типология когнитивных сценариев и ролей в межкультурном конфликтном дискурсе (На укр. яз.)]

(Проблеми комунікативної лінгвістики [Проблемы коммуникативной лингвистики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

концептів, що являють собою частину ціннісної системи суб'єктів конфліктного дискурсу й актуалізуються у віртуальному дискурсивному просторі.

Так, у повідомленнях користувачів спостерігається поділ дискурсивного простору та учасників дискурсу на категорії та групи (СВОЇ – ЧУЖІ, ДОБРЕ – ПОГАНО, ІСТИНА – БРЕХНЯ, КОРИННЕ НАСЕЛЕННЯ – ІНОЗЕМЦІ тощо). Шляхом категоризації у міжкультурному віртуальному дискурсі вербалізуються знання суб'єкта про себе та інших як представників певних груп в умовах соціальної та міжкультурної взаємодії, а також наділення цих групи позитивними або негативними ознаками.

При цьому високим є рівень як суб'єктивності, так і соціокультурних умов створення певних категорій (різний суспільно-політичний розвиток, різна система цінностей та ідеалів). Учасники конфліктних ситуацій проводять чітку межу між «своїм / Своїми» та «чужим / Чужими», це стосується як груп, до яких суб'єкт відносить себе та опонента, так і системи цінностей та пріоритетів, що поділяються на свої та чужі інтереси, погляди, ідеали, свою позицію та позицію опонента з утворенням таких категорій, як Правда / Брехня, Добре / Погано, Правильно / Неправильно.

У результаті відмежування себе від інших, жителі іноземного походження розглядаються представниками корінного населення насамперед як представники іншої культури, незалежно від того, чи є ставлення до них позитивним (як до невід'ємного сегменту мультикультурної спільноти, який заслуговує на повагу), чи негативним (як до порушників рівноваги у суспільстві, які негативно впливають на його розвиток). Таке дистанціювання корінного населення від іноземців, так само, як і вороже ставлення до інших культур, у більшості досліджень розглядається в контексті проблеми расизму та націонал-соціалізму або ж неонацизму. Центральними для таких досліджень стають прояви расизму у суспільних та політичних структурах на певних історичних етапах, а саме поняття расизм тлумачиться як суттєва складова культурної та концептуальної основи певної ідеології на відповідному суспільно-історичному етапі [5; 13; 15]. Проблема полягає у тому, що таким чином він не може бути ідентифікований у суспільстві на побутовому рівні [14]. У той самий час, виходячи з прикладів спілкування на міжкультурну тематику у віртуальному німецькомовному просторі, ми можемо говорити не стільки про необґрунтовану агресію чи ставлення до іншої культури як до нижчої, скільки про обережне ставлення до «чужого» через недостатній рівень знань чи хибні уявлення про нього та його культуру (див. опитування та тему випадків побутового расизму на сторінці Твіттер Федерального центру політичної

(Problems of linguistic communications)

Typology of cognitive scenarios and roles in intercultural conflict discourse (in Ukrainian) [**Типологія когнітивних сценаріїв та ролей міжкуль'турного конфліктного дискурсу**]© Mihidenko K. O. [Mihidenko K. O.] mihidenko.katya@mail.ru

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
 [Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

освіти, *brb. de*); або ж через зіткнення протилежних систем очікувань та вимог, які учасники конфліктної взаємодії висувають одне одному в контексті окремих комунікативних ролей міжкультурного простору.

Взаємодія корінного населення та іноземців відбувається у контексті взаємодії двох комунікативних ролей: ГОСТЯ та ГОСПОДАРЯ, що актуалізуються в таких концептах міжкультурної дійсності, як WILLKOMMENSKULTUR, INTEGRATION, EINWANDERUNG чи TOLERANZ. Усі ці поняття звертаються до різних аспектів відносин між господарями країни (корінним населенням) та гостями (іноземцями), по відношенню до яких реалізується певний тип поведінки. Так, до номінативного поля цих концептів входять позначення, що характеризують процес прийому гостей – запрошення (*Einladung*), визнання (*Anerkennung*), двостороннє збагачення (*gegenseitige Bereicherung*), гостинність (*Gastfreundlichkeit*), готовність пристосовуватися (*Anpassungsbereitschaft*).

Виконання певної комунікативної ролі передбачає і ряд прав, які отримує індивід, та обов'язків, виконання яких суспільство від нього очікує [2].

Залежно від готовності до виконання іноземцями обов'язків, передбачених у рамках ролі «Гостя», створюється позитивний або негативний образ «Іншого». Позитивна репрезентація образу «Іншого» включає уявлення про «Іншого» як бажаного гостя (*nur die Gäste sind mir willkommen ... [welt.de]*), повноправного співгромадянина (*unsere Mitbürger [welt.de]*), невід'ємної частини мультикультурного суспільства (*Teil unserer Vielfaltsgesellschaft [tagesspiegel.de]*), який має право на реалізацію своїх культурних та релігійних норм та традицій, якщо вони не суперечать законам господаря (*Kultur ist kein Zwangskorsett [tagesspiegel.de]*, *Vielfalt ist immer besser [tagesspiegel.de]*), право на рівні можливості (*Gleichberechtigung, gleiche Chancen [tagesspiegel.de]*); і разом з тим, не вимагає до себе особливого ставлення (*wenn man keine Extrawürste fordert [welt.de]*), готовий поважати закони та цінності суспільства, в якому живе (*wenn man sich nicht nur an die Gesetze hält, sondern auch die Normen und Werte der Wahlheimat schätzt und sich danach richtet [welt.de]*), а також вивчає і користується в побуті мовою цього суспільства (*Wenn man zu Hause und mit Freunden deutsch spricht [welt.de]*).

Корінне населення в ролі «Господаря» (*Gastgeber*), при цьому, з одного боку виступає як представник демократичного суспільства, який повинен забезпечувати вільну реалізацію всіх прав «Гостя», однак, з другого боку він є хазяїном у власному домі і як повноправний житель має вирішальне право голосу у прийнятті рішень (*Bestimmungsrecht*), право схвалювати чи відкидати пропозиції (*nicht immer so furchtbar tolerant sein [welt.de]*), не обов'язково повинен виконувати вимоги та

© Міхиденко К. О. [Михиденко К. А.] mihidenko.katya@mail.ru

Типологія когнітивних сценаріїв та ролей міжкультурного конфліктного дискурсу (Українською) [Типология когнитивных сценариев и ролей в межкультурном конфликтном дискурсе (На укр. яз.)]

(Проблеми комунікативної лінгвістики [Проблемы коммуникативной лингвистики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

забаганки гостя (nicht wir müssen uns anpassen, sondern die Zuwanderer [tagesspiegel.de]), право вимагати дотримання встановлених господарем норм та правил (Integration ist eine Mitbringschuld [tagesspiegel.de]), право претендувати на повагу та вдячність з боку гостя (Nur mit den Gästen kann ich mich an einen Tisch setzen die meine Gastfreundlichkeit schätzen [welt.de]).

Негативна репрезентація образу Іншого – ґрунтується саме на небажанні гостя визнавати за господарем його прав і неготовності до виконання власних обов'язків, таких як зобов'язання, дотримуватись правил та законів, встановлених господарем, виявлення поваги до норм, цінностей та традицій господаря, зобов'язання прислуховуватися до думки господаря, вираження вдячності за гостинність господаря, бажання інтегруватися у соціальну систему, представником якої є господар.

Конфліктність ситуації полягає в тому, що «гості» через певний час припиняють почуватися гостями і починають сприймати себе як повноправних членів суспільства, у якому живуть [12, с. 28]. Натомість, в очах частини корінного населення, вони залишаються гостями з обмеженими правами, по відношенню до яких «господарі країни», тобто корінне населення, може виражати гостинність, толерантність, відкритість, але водночас і вимагати визнання та дотримання певних норм та цінностей, притаманних суспільству та культурі корінного населення.

Це призводить до різних уявлень та очікувань стосовно Іншого і комунікації в цілому.

Отримані результати

Відповідно, комунікативну взаємодію між корінним населенням та іноземцями можна представити у рамках *когнітивних сценаріїв*: «Культурне збагачення», «Втручання» або ж «Завоювання», в яких реалізуються різні типи комунікативних ролей.

Сценарій «Культурне збагачення» характеризується ідеалізованими уявленнями про стосунки корінного населення та іноземців як невід'ємної частини німецькомовного мультикультурного простору. Учасники комунікативного процесу є рівними і виступають у ролі «членів мультикультурного суспільства». Гармонійний характер комунікації виражається через позитивну оцінку іноземців як повноправних членів суспільства (*Teil unserer Gesellschaft*), співгромадян (*unsere Mitbürger*), або ж людей, які сподіваються на допомогу (*Flüchtlinge / Hilfesuchende*). При цьому, наголошується не на культурній різниці між представниками корінного населення та іноземцями, а насамперед на позитивному внеску іноземців у

(Problems of linguistic communications)

Typology of cognitive scenarios and roles in intercultural conflict discourse (in Ukrainian) [**Typologija kognityvnyh scenarij'v ta rolej mizhkul'turnogo konfliktного dyskursu**]

© Mihidenko K. O. [Mihidenko K. O.] mihidenko.katya@mail.ru

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

розвиток суспільства, зокрема, шляхом урізноманітнення суспільного життя (*Vielfalt ist immer besser*) чи культурного обміну (*Kulturbereicherung / Biodiversität*), а також на бажанні інтегруватися і бути частиною суспільства незважаючи на різні культурні норми та традиції ([...] *daß die Dame mit Burkini sich eben bewußt IN die Grenzen des Schwimmbad begibt, mitnichten daneben stehen und ausgegrenzt sein will* [welt.de]).

Взаємодія групи корінного населення та групи іноземців характеризується толерантним ставленням до іншої культури, забезпечення рівних можливостей представників обох груп, готовністю створити мультикультурне суспільство, а також сприянням інтеграційному процесу.

На мовному рівні сценарій представлений дієсловами, які так чи інакше виражають доброзичливе ставлення до Іншого: поважати (*tolerieren*), допомагати (*Wir helfen Menschen. Das ist sehr gut!* [tagesspiegel.de]), визнати (*akzeptieren*); прикметниками, що характеризують позитивні якості мультикультурного суспільства: гуманний (*humanistische Prinzipien der Gesellschaft*), відкритий (*offene Kommunikation*), яскравий (*Deutschland ist bunt und Deutschland wird immer bunter und das ist gut so* [tagesspiegel.de]). Іменники на позначення учасників комунікативного процесу та ролей, які вони виконують, не виражають яскравих аспектів приналежності учасників до різних етнічних, соціальних чи культурних груп, і містять інформацію про них як про суб'єктів «звичайних» соціальних процесів (*Mitbürger, Eltern, Badegäste, Schulkinder*).

Невідповідність дій одних учасників комунікативного процесу до очікувань та вимог інших призводить до дизгармонізації стосунків і виникнення конфлікту інтересів. Так, на міжкультурному рівні прагнення громадян іноземного походження, одночасно стати повноцінним членом нової соціальної системи і зберегти власну культуру, може суперечити очікуванням корінного населення щодо визнання та прийняття іноземцями культури їх нової батьківщини. Тоді представники групи корінного населення сприймають дії збоку іноземців як небажане втручання у життя групи і нав'язування їй чужих традицій. Таким чином сценарій «*Втручання*» має конфліктний характер і є небажаною з боку групи корінного населення. Учасники комунікативної взаємодії виступають у ролях «*Господарів*» та «*Гостей*», які у цьому випадку є непроханими гостями.

Представники групи корінного населення у ролі «*Господарів*» розглядають іноземців у своїй країні не як повноправних членів суспільства, а як гостей, і прагнуть ствердити у процесі міжкультурної взаємодії власну авторитетну позицію

© Міхіденко К. О. [Михиденко К. А.] mihidenko.katya@mail.ru

Типологія когнітивних сценаріїв та ролей міжкультурного конфліктного дискурсу (Українською) [Типология когнитивных сценариев и ролей в межкультурном конфликтном дискурсе (На укр. яз.)]
(Проблеми комунікативної лінгвістики [Проблемы коммуникативной лингвистики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
 [PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

як основоположників і творців сучасного суспільства, які мають перевагу над «гостями».

На мовному рівні факт порушення «Гостями» суспільних принципів та норм виражається іменниками, дієсловами та прикметниками що так чи інакше містять сему нав'язування: (*will auf anderer Leute Kosten leben* [welt.de]); втручання: (*mischen sich in unser Sozialsystem ein* [tagesspiegel.de]), невідповідність: (*sie leben nicht miteinander, sondern aneinander vorbei* [tagesspiegel.de]); граматичними конструкціями, що виражають неготовність іноземців інтегруватися, а також примус корінного населення до певних небажаних дій (*Zeit nicht alles zu akzeptieren was Muslime oder deren Befürworter sagen das wir akzeptieren müssen.* [welt.de]).

Толерантне ставлення до дій групи іноземців розглядається як слабкість (*Die Entscheidungsbasis ist in Form unserer Regeln und Gepflogenheiten bereits gegeben. Und hier hat die Schweiz uns was voraus. Sie steht zu Ihren Regeln.* [welt.de]), страх перед конфліктом (*Deutschlands Politiker sind feige. Ganz einfach.* [tagesspiegel.de]), комплекс (*Weil wir den 2. WK verloren haben und nun Buse tun müssen.* [welt.de]). Відбувається чіткий поділ учасників (і, відповідно, їх поведінки) на категорії СВОЇ (СВОЄ) / ЧУЖІ (ЧУЖЕ), ХОРОШІ (ДОБРЕ) / ПОГАНІ (ПОГАНО), за якими учасники конфліктної взаємодії наділяються ролями «Господарі» та «Гості».

У той час, як група корінного населення наділяється виключно позитивними ознаками, номінативне поле на позначення групи іноземців складають іменники, які виражають їх неприналежність до суспільства (*Gerade aber von türkisch, arabisch, muslimischen Zuwanderern wissen wir, dass diese in ihren eigenen "Communities" unter sich bleiben* [tagesspiegel.de] / *Diese Einstellung hält über Generationen an, wie man an Parallelgesellschaften in Pariser Vororten, in Berlin und ebenso in Brüssel festgestellt hat.* [tagesspiegel.de]) або невідповідність до основоположних норм, принципів та цінностей нового суспільства (*archaische Werte / Feind der Humanistischen Gesellschaft / konservativ*).

У рамках сценарію «Завоювання» відбувається загострення конфлікту між учасниками мультикультурної комунікації. При цьому, представники групи корінного населення вважають, що їхні права не просто порушено, а відбувається утискання справжнього, корінного населення країни, у той час як гості країни перетворюються на завойовників, які нав'язують власний побут і беруть на себе роль панівного класу. Причиною дизгармонізації міжкультурної взаємодії стає вимога іноземців, поважати та приймати ті традиції та норми, які становлять основу їхнього релігійного та культурного життя. Бажання громадян іноземного походження, зберегти власні культурні та релігійні традиції, розглядається не

(Problems of linguistic communications)

Typology of cognitive scenarios and roles in intercultural conflict discourse (in Ukrainian) [Typologija kognityvnyh scenarij'v ta rolej mizhkul'turnogo konfliktного dyskursu]

© Mihidenko K. O. [Mihidenko K. O.] mihidenko.katya@mail.ru

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

просто як нав'язування, а як заміна усталеної ціннісної системи, властивої суспільству корінного населення, на нову чужу систему норм та цінностей: знищення країни ([...]und habe keine Lust, dass dieses Land durch eine völlig verfehlte Politik kaputt gemacht wird. [welt.de]), зникнення рідної культури (*Wenn wir jetzt nicht hart bleiben und ohne erneute faule Kompromisse klar Nein sagen, dann werden ein Großteil unserer Werte, Regeln und Gesetze, fallen wie ein Aufbau Dominosteine.* [welt.de]), примусове прийняття нових правил (*Irgendwann müssen alle Frauen einen Burkini tragen, weil das zur neuen Kultur gehört, die in Deutschland herrschen wird.* [welt.de]).

Представники групи корінного населення сприймають себе у ролі «Вигнанців», а іноземців у ролі «Завойовників». У ролі «Вигнанців», корінне населення зображується як законний власник країни, який стає жертвою утискань з боку «чужої» культури. Визначними ознаками є нездатність «Вигнанців» або об'єктивна неможливість захистити власні норми та принципи (*Deutschland schafft sich selbst ab* [welt.de]), нездатність контролювати процеси у власній країні (*eine völlig unkontrollierte und uneingeschränkte Zuwanderungspolitik*), поступова втрата власних традицій через узаконення «чужих» традицій (*Scheinbar ist es Ihnen furchtbar egal, dass Jahr für Jahr Deutschland Stück für Stück verschwindet.* [welt.de]), а також знищення духовного та фізичного простору корінного населення іноземцями (*Ein Stop wird es also demnach erst dann geben können, "wenn wirklich Deutschland nicht mehr kann"*!).

«Чужа» культура набуває при цьому ознак ворожого утворення, що прагне не злитися з суспільством корінного населення, а знищити його й посісти його місце (Parallelgesellschaften).

На мовному рівні сценарій «Завоювання» передбачає реалізацію образу жертви, що відображається у номінативних одиницях на позначення корінного населення як вигнанців у власній країні (*Wenn ich nun aber als Deutscher durch die Stadt gehe und um mich herum mehr ausländische Sprachen höre als deutsch [...], dann ist es für mich unerheblich, ob diese Menschen einen deutschen Pass besitzen, ich fühle mich trotzdem als Fremder im eigenen Land* [welt.de]), у предикативних конструкціях, що виражають примусовий характер пристосування корінного населення до «чужих» норм (*Was soll ich auch in Deutschland? [welt.de] / Noch) Minderheiten und ihre Befindlichkeiten diktieren ihre Sicht der Dinge.* [welt.de]), а також у прикметниках, що характеризують емоційний стан групи корінного населення у цій ситуації «вигнання з власної країни» (*da fühle ich mich fremd im eigenen Land* [welt.de] / *sollen wir uns nun dieser neuen "Invasion" auf Gedeih und Verderb ausliefern [...] und uns zu den künftigen "Indianern" Europas machen lassen.*[pi-news.net]).

© Міхіденко К. О. [Михиденко К. А.] mihidenko.katya@mail.ru

Типологія когнітивних сценаріїв та ролей міжкультурного конфліктного дискурсу (Українською) [Типология когнитивных сценариев и ролей в межкультурном конфликтном дискурсе (На укр. яз.)]
(Проблеми комунікативної лінгвістики [Проблемы коммуникативной лингвистики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

Для зображення іноземців у ролі «Завойовників» використовуються номінативні одиниці, що відповідають поняттю завоювання (*Eroberer wären keine Eroberer, wenn sie wieder gehen würden. [welt.de] / Die gehen nie wieder. Die machen hier neue Gesetze! [welt.de]*).

Толерантне ставлення до «чужої» культури трактується як ілюзія (*Wenn Sie Ihre "rosarote Multikultibrille" absetzen und durch eine Brille ersetzen die Ihrer "Sehschwäche" entspricht [tagesspiegel.de] / Die im letzten Jahr gelebte weltfremde Willkommenskultur lehne ich entschieden ab. [tagesspiegel.de]*), або ж як небажання захистити власні права та інтереси (*Scheinbar ist es Ihnen furchtbar egal, dass Jahr für Jahr Deutschland Stück für Stück verschwindet. [welt.de]*).

Висновки

На основі цього дослідження ми переконалися, що когнітивні сценарії, вироблені учасниками комунікативної взаємодії, є суттєвим фактором впливу на розвиток комунікації у гармонійному чи конфліктному напрямку. Різні вимоги та очікування, які учасники комунікації пов'язують з окремими комунікативними ролями, підвищують конфліктний потенціал міжкультурної взаємодії.

На підставі аналізу мовного матеріалу пропонуємо виділяти три основні сценарії міжкультурної комунікативної взаємодії, що охоплюють як гармонійні, так і конфліктні комунікативні ситуації, а саме: когнітивний сценарій «Культурного обміну», в рамках якого учасники комунікації виступають у ролях Повноцінних членів міжкультурного суспільства; когнітивний сценарій «Втручання», в якому учасники комунікації виступають у ролях Господарів та Непроханих гостей; а також когнітивний сценарій «Завоювання», де учасники комунікації виступають у ролях Законних Господарів та Завойовників.

Протиріччя у вербалізації основних понять міжкультурної дійсності у виділених сценаріях та розбіжності в очікуваннях учасників комунікації щодо ролей одне одного відображають на нашу думку надзвичайно складний внутрішній конфлікт у суспільстві, де приймаюча сторона з одного боку є демократичним та гостинним хазяїном, а з іншого боку прагне зберегти індивідуальний характер власної країни в умовах зростаючої кількості іноземних гостей.

Перспективи подальших наукових розвідок

Перспективи дослідження полягають в подальшому теоретичному та експериментальному вивченні когнітивних сценаріїв, за якими відбувається

(Problems of linguistic communications)

Typology of cognitive scenarios and roles in intercultural conflict discourse (in Ukrainian) [**Typologija kognityvnyh scenarij'v ta rolej mizhkul'turnogo konfliktного dyskursu**]

© Mihidenko K. O. [Mihidenko K. O.] mihidenko.katya@mail.ru

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
 [Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

комунікативна взаємодія на міжкультурному рівні, а також у поглибленому вивченні особливостей вербалізації основних концептів міжкультурної дійсності у рамках визначених сценаріїв.

Дослідження в цьому напрямку допоможе виявити сутність та причину цих протиріч і зробити крок у бік усунення чинників конфліктних ситуацій в міжкультурному комунікативному просторі.

Література

1. *Лакофф Дж.* Женщины, огонь и опасные вещи: Что категории языка говорят нам о мышлении / Дж. Лакофф, [пер. с англ. И. Б. Шатуновского]. – М. : Яз. слав. культ., 2014. – 792 с.
2. *Матвеева Т. В.* Нормы речевого общения как личностные права и обязанности / Т. В. Матвеева // Юрислингвистика–2 : Русский язык в его естественном и юридическом бытии. – Барнаул, 2000. – С. 40-49
3. *Михайлова О. А.* Словарь терминов по дисциплине «Лингвокультурологические проблемы толерантности» [Электронный ресурс] / О. А. Михайлова, Н. С. Павлова. – Екатеринбург, 2008. – 18 с. – Режим доступа : http://elar.urfu.ru/bitstream/10995/1747/2/1335327_glossary.pdf
4. *Тер-Минасова С. Г.* Война и мир языков и культур : [учеб. пособие] / С. Г. Тер-Минасова. – М. : Слово/Slovo, 2008. – 334 с.
5. *Bensch M.* Rassismus als kulturelles Entwicklungskonzept Formen biologischen Denkens im Sozialdarwinismus : Diss. Univ. Berlin [Электронный ресурс] / M. Bensch. – Berlin, 2009 – 228 S. – Режим доступа : <http://dx.doi.org/10.14279/depositonce-2295>
6. *Berne E.* Games People Play – The Basic Hand Book of Transactional Analysis / E. Berne – New York: Ballantine Books, 1964. – 162 p.
7. *Brown P.* Politeness. Some universals in language usage (Studies in interactional sociolinguistics) / P. Brown, S. C. Levinson. – Cambridge, N.Y. : Cambridge Univ. Press, 2004. – 347 p.
8. *Grice H. P.* Logic and Conversation / H. P. Grice // Syntax and Semantics 3: Speech arts [P. Cole et al.] – N.Y. : Academic Press 1975. – P. 41–58.
9. *Jäger S.* Entstehung von Fremdenfeindlichkeit : die Verantwortung von Politik und Medien [Электронный ресурс] / S. Jäger. – Т. 1, Friedrich-Ebert-Stiftung, 2002.– Режим доступа: <http://library.fes.de/fulltext/asfo/01014001.htm#E10E3>
10. *Keller R.* Diskursforschung: Eine Einführung für SozialwissenschaftlerInnen (Qualitative Sozialforschung) / R. Keller. – 3. aktualisierte Auflage, Vs. Verlag Wiesbaden, 2007. – 129 S.
11. *Lakoff G.* Metaphors We Live By / G. Lakoff, M. Johnson. – The University of Chicago Press, London, Chicago, 1984. – 242 S.

© Михіденко К. О. [Михиденко К. А.] mihidenko.katya@mail.ru

Типологія когнітивних сценаріїв та ролей міжкультурного конфліктного дискурсу (Українською) [Типология когнитивных сценариев и ролей в межкультурном конфликтном дискурсе (На укр. яз.)]
 (Проблеми комунікативної лінгвістики [Проблемы коммуникативной лингвистики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

12. *Marschke B.* Ich habe nichts gegen Ausländer, aber ... : Alltagsrassismus in Deutschland / B. Marschke, H. U. Brinkmann – Lit Verlag, 2015. – 440 S.
13. Muigai Github: Report of the Special Rapporteur on contemporary forms of racism, racial discrimination, xenophobia and related intolerance [Електронний ресурс] / Github Muigai – 22. Feb 2010 – Режим доступу : [http://www.ohchr.org/EN/Issues/Racism/SRRacism/Pages/ ReportsHRC.aspx](http://www.ohchr.org/EN/Issues/Racism/SRRacism/Pages/ReportsHRC.aspx)
14. *Roth K. H.* Historisierung des Nationalsozialismus? Tendenzen gegenwärtiger Faschismusforschung / K. H. Roth // Berliner Debatte Initial, Zeitschrift für sozialwissenschaftlichen Diskurs, H. 5, 1993. – S. 11–22
15. *van Dijk T. A.* Ideology and Discourse. A Multidisciplinary Introduction / T. A. van Dijk – Pompeu Fabra University, Barcelona, 2000. – 180 p.

Джерельна База

16. <http://www.pi-news.net/2013/03/die-turken-in-deutschland-sind-eine-zeitbombe/#comment-2163152>
17. <http://www.tagesspiegel.de/politik/ende-der-willkommenskultur-zustimmung-der-deutschen-zur-zuwanderung-geht-deutlich-zurueck/13847466.html>
18. <http://www.tagesspiegel.de/medien/tv-talk-anne-will-zur-fluechtlingspolitik-erklaeren-statt-aengste-schueren/14531704.html>
19. <http://www.tagesspiegel.de/meinung/einwanderung-und-integration-leitkultur-nein-danke/10196604.html>
20. <http://www.welt.de/politik/deutschland/article157214425/Burkini-ist-ein-ambivalent-positives-Kleidungsstueck.html>

References

1. Lakoff J. *Zhenshhiny, ogon' i opasnye veshhi: Chto kategorii jazika govoryat' nam o myshlenii* [Women, fire and dangerous things: What Categories Reveal About the Mind]. Moscow: Jaz. slav. kul't., 2014, 792 p. (in Russ.)
2. Matveeva T. V. Normy rechevogo obshhenija kak lichnostnye prava i objazannosti [Norms of spoken communication as personal rights and obligations]. *Jurislingvistika – 2. Russkij jazyk v ego estestvennom i juridicheskom bytii*, Barnaul, 2000, pp. 40-49
3. Mihajlova O. A., Pavlova N. S. *Slovar' terminov po discipline «Lingvokul'turologicheskie problemy tolerantnosti»* [Glossary of terms referring to the subject “Linguocultural problems of tolerance”]. (In Russ.) Available at: <http://elar.urfu.ru/bitstream/10995/1747/2/1335327>
4. Ter-Minasova S.G. *Vojna i mir jazykov i kul'tur* [War and Peace of languages and cultures]. Moscow: Slovo, 2008, 334 p. (In Russ.)

(Problems of linguistic communications)

Typology of cognitive scenarios and roles in intercultural conflict discourse (in Ukrainian) [Typologija kognityvnyh scenarij'v ta rolej mizhkul'turnogo konfliktного dyskursu]

© Mihidenko K. O. [Mihidenko K. O.] mihidenko.katya@mail.ru

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

5. Bensch M. *Rassismus als kulturelles Entwicklungskonzept Formen biologischen Denkens im Sozialdarwinismus*. Dokt. Diss.. Univ. Berlin, 2009, 228 S. doi: <http://dx.doi.org/10.14279/depositonce-2295> (accessed 25.10. 2016)
6. Berne Eric, *Games People Play – The Basic Hand Book of Transactional Analysis*. New York: Ballantine Books, 1964, 162 p.
7. Brown P., Levinson, S. C. *Politeness. Some universals in language usage (Studies in interactional sociolinguistics)*. Cambridge, N.Y.: Cambridge University Press, 2004, 347 p.
8. Grice H. P. *Logic and Conversation. Syntax and Semantics 3: Speech arts* [P. Cole et al.], New York: Academic Press 1975. – pp. 41–58.
9. Jäger, S. *Entstehung von Fremdenfeindlichkeit : die Verantwortung von Politik und Medien*. T. 1, Friedrich-Ebert-Stiftung, 2002. Available at: <http://library.fes.de/fulltext/asfo/01014001.htm#E10E3> (accessed 10.10.2015)
10. Keller R. *Diskursforschung: Eine Einführung für SozialwissenschaftlerInnen (Qualitative Sozialforschung)*. 3. aktualisierte Auflage, Vs. Verlag Wiesbaden, 2007, 129 S.
11. Lakoff G., Johnson M. *Metaphors We Live By*. The University of Chicago Press, London, Chicago, 1984, 242 p.
12. Marschke B., Brinkmann H. U. *"Ich habe nichts gegen Ausländer, aber...": Alltagsrassismus in Deutschland*. Lit Verlag, 2015, 440 S.
13. Muigai G. *Report of the Special Rapporteur on contemporary forms of racism, racial discrimination, xenophobia and related intolerance*. 22. Feb 2010. Accessible at: <http://www.ohchr.org/EN/Issues/Racism/SRRacism/Pages/ReportsHRC.aspx> (accessed 19.09.2016)
14. Roth K. H. *Historisierung des Nationalsozialismus? Tendenzen gegenwärtiger Faschismusforschung. Berliner Debatte Initial, Zeitschrift für sozialwissenschaftlichen Diskurs*, 1993, H. 5, S. 11–22
15. van Dijk T. A. *Ideology and Discourse. A Multidisciplinary Introduction*. Pompeu Fabra University, Barcelona, 2000, 180 p.
16. <http://www.pi-news.net/2013/03/die-turken-in-deutschland-sind-eine-zeitbombe/#comment-2163152>
17. <http://www.tagesspiegel.de/politik/ende-der-willkommenskultur-zustimmung-der-deutschen-zur-zuwanderung-geht-deutlich-zurueck/13847466.html>
18. <http://www.tagesspiegel.de/medien/tv-talk-anne-will-zur-fluechtlingspolitik-erklaren-statt-aengste-schueren/14531704.html>
19. <http://www.tagesspiegel.de/meinung/einwanderung-und-integration-leitkultur-nein-danke/10196604.html>
20. <http://www.welt.de/politik/deutschland/article157214425/Burkini-ist-ein-ambivalent-positives-Kleidungsstueck.html>

© Михіденко К. О. [Mихиденко К. А.] mihidenko.katya@mail.ru

Типологія когнітивних сценаріїв та ролей міжкультурного конфліктного дискурсу (Українською) [Типология когнитивных сценариев и ролей в межкультурном конфликтном дискурсе (На укр. яз.)]
(Проблеми комунікативної лінгвістики [Проблемы коммуникативной лингвистики])